5 Σύγκλιση σε τοπολογικούς χώρους

Στο κεφάλαιο αυτό πρόκειται να μελετήσουμε την έννοια της σύγκλισης σε γενικούς τοπολογικούς χώρους, πέραν των μετρικών χώρων. Όπως έχουμε ήδη διαπιστώσει

(πρβλ. τις παρατηρήσεις 2.7 (3), 2.20 (5) και την άσκηση 5 του κεφαλαίου 2), η κλειστότητα ενός συνόλου σε έναν τοπολογικό χώρο δεν μπορεί πάντοτε να περιγραφεί με ακολουθίες (σε αντίθεση με τους μετρικοποιήσιμους χώρους).

Υπάρχει όμως μια γενίκευση της έννοιας της ακολουθίας η οποία «δουλεύει» (σχεδόν) εξίσου καλά και σε τυχόντες τοπολογικούς χώρους. Η βασική ιδέα είναι η αντικατάσταση του συνόλου δεικτών με ένα σύνολο περισσότερο γενικό από το σύνολο των φυσικών αριθμών N.

Ορισμός 5.1 . Ένα κατευθυνόμενο σύνολο, είναι ένα σύνολο A εφοδιασμένο με μια διμελή σχέση $\leq$ έτσι ώστε

(ι) $\alpha \leq \alpha$ για κάθε $\alpha \in \mathrm{A}$

(ιι) Αν $\alpha \leq \beta$ και $\beta \leq \gamma \Rightarrow \alpha \leq \gamma$ και

(ιιι) Για κάθε $\alpha, \beta \in \mathrm{A}$ υπάρχει $\gamma \in \mathrm{A}$ έτσι ώστε $\alpha \leq \gamma$ και $\beta \leq \gamma$.

Αν $\alpha \leq \beta$, θα γράφουμε επίσης $\beta \geq \alpha$. Σημειώνουμε ότι ένα σύνολο A που ικανοποιεί τις (ι) και (ιι) ονομάζεται προ διατεταγμένο. Επομένως ένα κατευθυνόμενο σύνολο είναι ένα προ διατεταγμένο σύνολο που ικανοποιεί την συνθήκη (ιιι).

Ένα δίκτυο σε ένα σύνολο X είναι μια απεικόνιση $\mathrm{A} \ni a \to x_a \in \mathrm{X}$, όπου A είναι ένα κατευθυνόμενο σύνολο. Θα συμβολίζουμε συνήθως μια τέτοια απεικόνιση με $(x_a)_{a \in \mathrm{A}}$ ή απλά με (x_a) αν είναι σαφές ποιο είναι το A.

<u>Παραδείγματα</u> 5.2. 1) Το σύνολο των φυσικών αριθμών N με την συνήθη διάταξη (και γενικότερα κάθε ολικά διατεταγμένο σύνολο).

2) Το σύνολο $R\setminus\{a\}$, όπου $a\in R$, με την κατεύθυνση $x\le y \Leftrightarrow |x-a|\ge|y-a|$.

3) Έστω $[a,b]$ ένα κλειστό διάστημα του $R\ (a,b\in R, a<b)$. Υπενθυμίζουμε ότι με τον όρο διαμέριση του $[a,b]$ εννοούμε κάθε πεπερασμένο υποσύνολο P του $[a,b]$ το οποίο περιέχει τα a και b. Έστω $A\equiv A[a,b]$ το σύνολο όλων των διαμερίσεων του $[a,b]$. Το A γίνεται κατευθυνόμενο σύνολο με τις ακόλουθες σχέσεις: (α) Ορίζουμε $P\le Q \Leftrightarrow \|P\|\ge\|Q\|$, όπου $P=\{t_0=a<t_1<\ldots<t_n=b\}$ και $\|P\|=\max\{t_k-t_{k-1}: k=1,2,\ldots,n\}$.

(β) $P\le Q \Leftrightarrow P\subseteq Q$.

4) Το σύστημα N_x όλων των περιοχών του σημείου x στον τοπολογικό χώρο X γίνεται κατευθυνόμενο σύνολο με την σχέση $U\le V \Leftrightarrow V\subseteq U$. (Λέμε τότε ότι το N_x είναι κατευθυνόμενο με την αντίστροφη σχέση του περιέχεσθε.)

5) Το καρτεσιανό γινόμενο $\mathrm{A}\times\mathrm{B}$ δύο κατευθυνόμενων συνόλων A και B είναι κατευθυνόμενο σύνολο με την σχέση $(a,\beta)\le(a',\beta')\Leftrightarrow a\le a'$ και $\beta\le\beta'$.

(Αυτή θα είναι πάντοτε η κατεύθυνση στο γινόμενο $\mathrm{A}\times\mathrm{B}$ δύο κατευθυνόμενων συνόλων.)

6) Ένα κατευθυνόμενο σύνολο δεν είναι πάντοτε μερικά διατεταγμένο. Πράγματι, για το κατευθυνόμενο σύνολο $\mathrm{A}=\mathrm{A}[0,1]$ του παραδείγματος 3 (α) παρατηρούμε ότι, αν

$P=\left\{0,\frac{1}{3},1\right\}$ και $Q=\left\{0,\frac{2}{3},1\right\}$ τότε $P\leq Q$ και $Q\leq P$ αφού $\|P\|=\|Q\|=\frac{1}{3}$, αλλά $P\neq Q$

Σημειώνουμε ότι τα παραδείγματα (1) – (3) τα έχουμε ήδη συναντήσει στα μαθήματα της Ανάλυσης. Ένα δίκτυο με σύνολο δεικτών το N δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια ακολουθία. Επίσης δίκτυα όπως στα παραδείγματα (2) και (3) συναντώνται κατά τον ορισμό του ορίου $\lim\limits_{x\to a} f\left(x\right)$ μιας συνάρτησης f πραγματικής μεταβλητής καθώς και στον ορισμό του ολοκληρώματος Riemann με χρήση ενδιαμέσων αθροισμάτων.

<u>Ορισμός</u> 5.3 Έστω X τοπολογικός χώρος $\left(x_a\right)_{a\in\mathrm{A}}$ δίκτυο στον X και $x\in\mathrm{X}$.

(α) Θα λέμε ότι το x είναι <u>όριο</u> του $\left(x_a\right)$ ή ότι το $\left(x_a\right)$ <u>συγκλίνει</u> στο x και θα γράφουμε

$$x_a\to x,$$

Αν για κάθε περιοχή U του x υπάρχει $a_0=a_0\left(U\right)\in\mathrm{A}: a\geq a_0\Rightarrow x_a\in U$.

(β) Θα λέμε ότι το x είναι <u>οριακό σημείο</u> του $\left(x_a\right)$ αν για κάθε περιοχή U του x για κάθε $a\in\mathrm{A}$ υπάρχει $\beta\in\mathrm{A}$ τέτοιο ώστε $\beta\geq a$ και $x_\beta\in U$.

Οι ακόλουθες τρείς προτάσεις μας υποδεικνύουν ότι τα δίκτυα υποκαθιστούν επαρκώς τις ακολουθίες σε γενικούς τοπολογικούς χώρους

<u>Πρόταση</u> 5.4 Έστω X τ.χ. $\mathrm{E}\subseteq\mathrm{X}$ και $x\in\mathrm{X}$. Τότε ισχύουν:

(α) Το x είναι σημείο συσσώρευσης (σ.σ.) του E αν και μόνο αν υπάρχει δίκτυο $(x_a) \subseteq \mathrm{E} - \{x\}$ ώστε $x_a \to x$.

(β) $x \in \overline{\mathrm{E}}$ αν και μόνο αν υπάρχει δίκτυο $(x_a) \subseteq \mathrm{E}$ ώστε $x_a \to x$.

<u>Απόδειξη.</u> (α) '' $\Rightarrow$'' Αν x είναι σ.σ. του E, έστω N_x το σύστημα των περιοχών του x με την κατεύθυνση του παραδείγματος 5.2 (4). Για κάθε $U \in N_x$, επιλέγουμε $x_U \in (U \setminus \{x\}) \bigcap \mathrm{E}$. Είναι τότε σαφές ότι $x_U \to x$.

'' $\Leftarrow$''Αν $(x_a) \subseteq \mathrm{E} \setminus \{x\}$ και $x_a \to x$, τότε κάθε $U \setminus \{x\}$ όπου $U \in N_x$ περιέχει κάποιο x_a, επομένως το x είναι σ.σ. του E.

(β)'' $\Rightarrow$''Από την πρόταση 1.11 έχουμε ότι $\overline{\mathrm{E}} = \mathrm{E} \bigcup \mathrm{E}'$. Έτσι αν $x \in \overline{\mathrm{E}}$, τότε είτε $x \in \mathrm{E}$ οπότε θέτουμε $x_n = x$ για κάθε $n \in N$ ή $x \in \mathrm{E}'$ οπότε το αποτέλεσμα έπεται από τον ισχυρισμό (α)

'' $\Leftarrow$''Αν $(x_a) \subseteq \mathrm{E}$ και $x_a \to x$ τότε κάθε περιοχή U του x τέμνει το E και άρα $x \in \overline{\mathrm{E}}$ (πρβλ. την πρόταση 1.9).

<u>Πρόταση</u> 5.5. Έστω X, Y τ.χ. και $f : \mathrm{X} \to \mathrm{Y}$ συνάρτηση. Τότε η f είναι συνεχής στο $x \in \mathrm{X}$ αν και μόνο αν για κάθε δίκτυο $(x_a) \subseteq \mathrm{X} : x_a \to x \Rightarrow f(x_a) \to f(x)$

<u>Απόδειξη.</u> Έστω $(x_a) \subseteq \mathrm{X}$ τυχόν δίκτυο ώστε $x_a \to x$.

Αν η f είναι συνεχής στο x και V είναι περιοχή του $f(x)$, τότε το $f^{-1}(V)$ είναι περιοχή του x, επομένως υπάρχει $a_0 \in \mathrm{A} : a \geq a_0 \Rightarrow x_a \in f^{-1}(V)$. Από αυτό συμπεραίνουμε ότι, $a \geq a_0 \Rightarrow f(x_a) \in V$. Δηλαδή $f(x_a) \to f(x)$.

Αντίστροφα, αν η f δεν είναι συνεχής στο x, τότε υπάρχει ανοικτή περιοχή V του $f(x)$ ώστε , για κάθε $U \in N_x \Rightarrow f(U)$ δεν είναι υποσύνολο του V (1)

Έπεται από την (1) ότι για κάθε $U \in N_x$ υπάρχει $x_U \in U$ ώστε $f(x_U)$ δεν ανήκει στο V.

Είναι τώρα σαφές ότι το δίκτυο $x_U \to x$ και συγχρόνως το δίκτυο $\left(f\left(x_U\right)\right)$ δεν συγκλίνει στο $f\left(x\right)$,

άτοπο.

<u>Ορισμός</u> 5.6. (α) Έστω A κατευθυνόμενο σύνολο. Ένα υποσύνολο Γ του A λέγεται ότι είναι <u>ομοτελικό</u> με το A αν για κάθε $\alpha \in \mathrm{A}$ υπάρχει $\gamma \in \Gamma : \gamma \geq a$.

Είναι απλό να αποδείξουμε ότι ένα ομοτελικό υποσύνολο κατευθυνόμενου συνόλου είναι και το ίδιο κατευθυνόμενο ως προς την ίδια σχέση.

(β) Έστω $\left(x_a\right)_{a\in\mathrm{A}}$ ένα δίκτυο στο σύνολο X. Ένα υποδίκτυο του $\left(x_a\right)_{a\in\mathrm{A}}$ είναι ένα δίκτυο $\left(y_\beta\right)_{\beta\in\mathrm{B}}$ μαζί με μια απεικόνιση $\varphi : \beta \in \mathrm{B} \to \varphi\left(\beta\right) = a_\beta \in \mathrm{A}$ ώστε να ισχύουν:

(ι) Η φ είναι αύξουσα (δηλαδή, αν $\beta_1 \leq \beta_2 \Rightarrow \alpha_{\beta_1} \leq \alpha_{\beta_2}$).

(ιι) Το σύνολο $\varphi\left(\mathrm{B}\right) = \left\{\alpha_\beta : \beta \in \mathrm{B}\right\}$ ¨είναι ομοτελικό υποσύνολο του A.

(ιιι) $y_\beta = x_{a_\beta} \left(= x_{\varphi(\beta)}\right)$.

<u>Παραδείγματα</u> 5.7. 1) Έστω $\left(x_a\right)_{a\in\mathrm{A}}$ ένα δίκτυο στο σύνολο X και B ένα ομοτελικό υποσύνολο του A. Θεωρούμε την ταυτοτική απεικόνιση $\varphi : \beta \in \mathrm{B} \to \varphi\left(\beta\right) = \beta \in \mathrm{A}$.

Είναι τότε προφανές ότι η φ κάνει το $\left(x_\beta\right)_{\beta\in\mathrm{B}}$ ένα υποδίκτυο του $\left(x_a\right)_{a\in\mathrm{A}}$.

2)Πρέπει να είναι σαφές ότι κάθε υπακολουθία $\left(x_{n_k}\right)$ μιας δοσμένης ακολουθίας $\left(x_n\right)$ είναι ειδική περίπτωση του προηγουμένου παραδείγματος (αφού η απεικόνιση $k \in N \to n_k \in N$ είναι γνήσια αύξουσα). Εντούτοις κάθε υποδίκτυο μιας ακολουθίας δεν είναι κατά ανάγκη υπακολουθία. Πράγματι, έστω $\left(x_n\right)$ τυχούσα ακολουθία και $\mathrm{B} = \left[1, +\infty\right)$ με την συνήθη διάταξη. Τότε η απεικόνιση $\varphi : \mathrm{B} \to N : \varphi\left(t\right) = \left[t\right]$ (= το ακέραιο μέρος του πραγματικού t) είναι προφανώς αύξουσα και $\varphi(\mathrm{B})=N$. Έτσι το $y_t = x_{\varphi(t)}, t\in \mathrm{B}$ είναι ένα υποδίκτυο της (x_n) με το B υπεραριθμήσιμο σύνολο άρα δεν είναι υπακολουθία αυτής.

Όπως θα διαπιστώσουμε στην συνέχεια (και έχοντας υπόψιν τα προηγούμενα παραδείγματα) τα υποδίκτυα συμπεριφέρονται περίπου όπως και οι υπακολουθίες.

<u>Πρόταση</u> 5.8 .Αν $x_a \to x$ τότε κάθε υποδίκτυο του $(x_a)_{a\in \mathrm{A}}$ συγκλίνει στο x .

<u>Απόδειξη.</u> Έστω $y_\beta = x_{a_\beta}, \beta \in \mathrm{B}$ ένα υποδίκτυο του (x_a). Αν U είναι περιοχή του x αφού $x_a \to x$ υπάρχει $a_0 \in \mathrm{A} : a \geq a_0 \Rightarrow x_a \in U$. Το $\{a_\beta : \beta \in \mathrm{B}\}$ είναι ομοτελικό στο A άρα υπάρχει $\beta_0 : a_{\beta_0} \geq a_0$. Έπεται, ότι αν $\beta \geq \beta_0$ τότε $a_\beta \geq a_{\beta_0} \geq a_0$. Κατά συνέπεια $y_\beta = x_{a_\beta} \in U$. Από όπου συμπεραίνουμε ότι $y_\beta \to x$.

<u>Πρόταση</u> 5.9. Έστω $(x_a)_{a\in \mathrm{A}}$ ένα δίκτυο στον τ.χ. X και $x\in \mathrm{X}$. Τότε το x είναι οριακό σημείο του (x_a) αν και μόνο αν το (x_a) έχει ένα υποδίκτυο το οποίο συγκλίνει στο x .

<u>Απόδειξη.</u> $'' \Rightarrow ''$ Έστω x οριακό σημείο του (x_a). Έστω ακόμη N_x το σύστημα των περιοχών του x. Το $N_x \times \mathrm{A}$ γίνεται κατευθυνόμενο σύνολο με την σχέση $(U,a)\leq (U',a')$ αν και μόνο αν $U \supseteq U'$ και $a \leq a'$ (πρβλ. τα παραδείγματα 5.2 (4) και (5)).

Θέτουμε $\mathrm{B} = \{(U,a)\in N_x \times \mathrm{A} : x_a \in U\}$, τότε το B είναι ομοτελικό υποσύνολο του $N_x \times \mathrm{A}$. Πράγματι, έστω (U,a) στοιχείο του $N_x \times \mathrm{A}$, θεωρούμε $\beta \geq a : x_\beta \in U$ τότε $(U,a)\leq (U,\beta)$. Επομένως το B είναι κατευθυνόμενο σύνολο και αν ορίσουμε $\varphi : \mathrm{B} \to \mathrm{A} : \varphi(U,a) = a$, τότε εύκολα έπεται ότι φ αύξουσα και $\varphi(\mathrm{B})$ ομοτελικό υποσύνολο του A. Ισχυριζόμαστε ότι το δίκτυο $\left(x_{\varphi(U,a)}\right)_{\mathrm{B}}$ συγκλίνει στο x. Έστω U περιοχή του x τότε υπάρχει $a_0 \in \mathrm{A} : x_{a_0} \in U$, έπεται ότι αν $(V,a) \in \mathrm{B} : (U,a_0) \leq (V,a)$ τότε $a_0 \leq a$ και άρα $x_a \in V \subseteq U$ το οποίο αποδεικνύει τον ισχυρισμό.

$'' \Leftarrow ''$ Αν $y_\beta = x_{a_\beta}$ είναι ένα υποδίκτυο του (x_a) το οποίο συγκλίνει στο x και U είναι μια περιοχή του x, επιλέγουμε $\beta_1 \in \mathrm{B}$ ώστε $y_\beta \in U$ για κάθε $\beta \geq \beta_1$. Επίσης αν $a \in \mathrm{A}$ επιλέγουμε $\beta_2 \in \mathrm{B}$ ώστε $a_\beta \geq a$ για κάθε $\beta \geq \beta_2$. Τότε υπάρχει $\beta \in \mathrm{B}$ με $\beta \geq \beta_1$ και $\beta \geq \beta_2$ και έτσι έχουμε $a_\beta \geq a$ και $x_{a_\beta} = y_\beta \in U$. Άρα το x είναι ένα οριακό σημείο του (x_a).

……………………………………………

Οι τοπολογικοί χώροι Hausdorff χαρακτηρίζονται με την βοήθεια δικτύων με τον ακόλουθο τρόπο.

Πρόταση 5.10. Ένας τ.χ. X είναι Hausdorff αν και μόνο αν κάθε δίκτυο στον X συγκλίνει (αν συγκλίνει) σε το πολύ ένα σημείο.

Απόδειξη. $'' \Rightarrow ''$ Έστω ότι ο X είναι Hausdorff. Υποθέτουμε ότι το δίκτυο $(x_a)_{a\in\mathrm{A}}$ συγκλίνει σε δύο διαφορετικά σημεία x και y του X. Θεωρούμε δύο ξένες περιοχές U και V των x και y αντίστοιχα, τότε υπάρχουν $a_1, a_2 \in \mathrm{A}$ ώστε, $a \geq a_1 \Rightarrow x_a \in U$ και $a \geq a_2 \Rightarrow x_a \in V$. Επειδή το A είναι κατευθυνόμενο υπάρχει $a_0 \in \mathrm{A}$ ώστε $a_0 \geq a_1$ και $a_0 \geq a_2$, τότε $x_{a_0} \in U \cap V$, άτοπο.

$'' \Leftarrow ''$ Έστω ότι κάθε συγκλίνον δίκτυο του X συγκλίνει σε ένα μόνο σημείο. Αν ο X δεν είναι Hausdorff, έστω x και y διαφορετικά σημεία του X για τα οποία δεν υπάρχει ένα ζεύγος ξένων περιοχών τους. Θεωρούμε το κατευθυνόμενο σύνολο

$\mathrm{A} = N_x \times N_y$, όπου N_x και N_y είναι τα συστήματα των περιοχών των σημείων x και y (πρβλ. τα παραδείγματα 3.2 (4) και (5)).

Ορίζουμε ένα δίκτυο στον X με τον ακόλουθο τρόπο. Για κάθε $(U,V) \in \mathrm{A}$, από την υπόθεση έχουμε ότι $U \bigcap V \neq \varnothing$. Έτσι επιλέγουμε, χρησιμοποιώντας το αξίωμα επιλογής, ένα $x_{(U,V)} \in U \bigcap V$.

Ισχυριζόμαστε τώρα για το δίκτυο $(x_a)_{a \in \mathrm{A}}$ ότι

(1) $x_a \to x$ και (2) $x_a \to y$.

Πράγματι, αν U_0 είναι τυχούσα περιοχή του x και θέσουμε $a_0 = (U_0, \mathrm{X})$, τότε αν $a = (U,V) \geq (U_0, \mathrm{X})$ θα έχουμε ότι $U \subseteq U_0$ συνεπώς

$$x_a \in U \bigcap V \subseteq U \subseteq U_0 \text{, άρα } x_a \in U .$$

Δηλαδή ισχύει η (1). Όμοια αποδεικνύουμε και την (2).

Έτσι το δίκτυο $(x_a)_{a \in \mathrm{A}}$ συγκλίνει σε δύο διαφορετικά όρια και αυτό αντιφάσκει με την υπόθεσή μας.

……………………………………………..

Όπως γνωρίζουμε, από τα μαθήματα της Πραγματικής Ανάλυσης, οι συμπαγείς μετρικοί χώροι X χαρακτηρίζονται (μέσα στην κλάση των μετρικών χώρων) από την ιδιότητα Bolzano-Weierstrass: Κάθε ακολουθία στον X έχει μια υπακολουθία η οποία συγκλίνει σε σημείο του X. (Πρβλ. και την άσκηση 9 του κεφαλαίου 3). Μία μορφή αυτής της ιδιότητας χαρακτηρίζει, αντικαθιστώντας τις ακολουθίες με δίκτυα, και τους γενικούς συμπαγείς χώρους.

<u>Θεώρημα</u> 5.11. Έστω X τ.χ., οι ακόλουθοι ισχυρισμοί είναι ισοδύναμοι

(α) Ο X είναι συμπαγής

(β) Κάθε δίκτυο στον X έχει ένα οριακό σημείο.

(γ) Κάθε δίκτυο στον X έχει ένα συγκλίνον υποδίκτυο.

<u>Απόδειξη.</u> Η ισοδυναμία των (β) και (γ) έπεται από την πρόταση 5.9. Αρκεί να αποδείξουμε την ισοδυναμία (α) $\Leftrightarrow$(β).

(α) $\Rightarrow$(β). Αν ο X είναι συμπαγής και (x_a) είναι ένα δίκτυο στον X, έστω $\mathrm{E}_a = \{x_\beta : \beta \geq \alpha\}$. Επειδή για κάθε $a, \beta \in \mathrm{A}$ υπάρχει $\gamma \in \mathrm{A}$ με $\gamma \geq a$ και $\gamma \geq \beta$, η οικογένεια $\{\mathrm{E}_a : a \in \mathrm{A}\}$ έχει την ιδιότητα της πεπερασμένης τομής, έτσι από την παρατήρηση 3.7 (β), ισχύει ότι $\bigcap_{a \in \mathrm{A}} \overline{\mathrm{E}_a} \neq \varnothing$. Αν $x \in \bigcap_{a \in \mathrm{A}} \overline{\mathrm{E}_a}$ και U είναι μια περιοχή του x, τότε ηU τέμνει κάθε E_a, το οποίο σημαίνει ότι το x είναι ένα οριακό σημείο του (x_a).

(β) $\Rightarrow$(α). Υποθέτουμε ότι ο X δεν είναι συμπαγής , άρα θα υπάρχει ανοικτό κάλυμμα $\{U_\beta : \beta \in \mathrm{B}\}$ του X χωρίς πεπερασμένο υποκάλυμμα. Θεωρούμε το σύνολο G των πεπερασμένων υποσυνόλων του B το οποίο γίνεται κατευθυνόμενο με τη σχέση του περιέχεσθαι (γιατί;)

Για κάθε $F \in G$ έστω x_F ένα σημείο του συνόλου$\left(\bigcup_{\beta \in F} U_\beta\right)^c = \mathrm{X} \setminus \bigcup_{\beta \in F} U_\beta$. Τότε το $(x_F)_{F \in G}$ είναι ένα δίκτυο του X χωρίς οριακό σημείο. Πράγματι, αν $x \in \mathrm{X}$, επιλέγουμε $\beta \in \mathrm{B}$ με $x \in U_\beta$. Αν $F \in G$ και $F \geq \{\beta\} \Leftrightarrow \beta \in F$ τότε $x_F \notin U_\beta$ επομένως το x δεν είναι οριακό σημείο του (x_F). Έτσι αποδείξαμε ότι το δίκτυο (x_F) δεν έχει οριακό σημείο στον χώρο X και αυτό αντιφάσκει με την υπόθεσή μας.

……………………………………………………

<u>Παρατηρήσεις</u> 5.12. 1) Η σύγκλιση σε τοπολογικούς χώρους μπορεί εναλλακτικά να οικοδομηθεί με την χρήση της έννοιας του φίλτρου ή της βάσης φίλτρου (πρβλ. τον ορισμό 1.24 και τις ασκήσεις της παραγράφου 1.1).

Έτσι θα λέμε ότι μια βάση φίλτρου Β σε έναν τ.χ. X συγκλίνει στο σημείο x του X και θα γράφουμε $B \to x$ αν για κάθε περιοχή U του x υπάρχει $\mathrm{A} \in B : \mathrm{A} \subseteq U$.

(Αν η B είναι ένα φίλτρο τότε είναι σαφές ότι, $B \to x \Leftrightarrow N_x \subseteq B$, όπου N_x είναι το σύστημα των περιοχών του x στον X.)

Οι δύο έννοιες σύγκλισης είναι ισοδύναμες σε κάθε τ.χ. X υπό την ακόλουθη έννοια:

(α) Κάθε δίκτυο $(x_a)_{a \in \mathrm{A}}$ ορίζει μια βάση φίλτρου $B = B(x_a)$ έτσι ώστε

$$x_a \to x \Leftrightarrow B \to x \qquad (1)$$

(β) Κάθε βάση φίλτρου B ορίζει ένα δίκτυο $(x_a)_{a \in \mathrm{A}}$ έτσι ώστε

$$B \to x \Leftrightarrow x_a \to x \qquad (2).$$

Για τον ισχυρισμό (α) παρατηρούμε ότι αν $(x_a)_{a \in \mathrm{A}}$ είναι ένα δίκτυο στον X τότε η οικογένεια $B = B(x_a) = \{\mathrm{T}_a : a \in \mathrm{A}\}$, όπου $\mathrm{T}_\alpha = \{x_b : b \in \mathrm{A}, a \le b\}$ είναι μια βάση φίλτρου στον X έτσι ώστε να ικανοποιείται η ισοδυναμία (1).

Όσο για τον ισχυρισμό (β), αν B είναι μια βάση φίλτρου στον X, ορίζουμε ως A το σύνολο όλων των διατεταγμένων ζευγών (α, E), όπου $\alpha \in \mathrm{E} \in B$ και ακόμη ορίζουμε στο A την σχέση $(\alpha, \mathrm{E}_1) \le (b, \mathrm{E}_2) \Leftrightarrow \mathrm{E}_2 \subseteq \mathrm{E}_1$.

Επειδή η B είναι βάση φίλτρου, έπεται εύκολα ότι το $(\mathrm{A}, \le)$ είναι κατευθυνόμενο σύνολο. Το δίκτυο που αντιστοιχεί στην B έτσι ώστε να ικανοποιείται η ισοδυναμία (2) ορίζεται από την απεικόνιση $(a, \mathrm{E}) \to a$, δηλαδή

$$x_{(a,\mathrm{E})} = a, \quad (a, \mathrm{E}) \in \mathrm{A}.$$

(Συμπληρώστε τις λεπτομέρειες στην απόδειξη των παραπάνω ισχυρισμών.)

2) Έστω f μια απεικόνιση ενός συνόλου X στον τοπολογικό χώρο Y, και B μια βάση φίλτρου στο X. Ένα σημείο $y \in \mathrm{Y}$ λέγεται ότι είναι όριο της f σχετικά με την

βάση φίλτρου B αν το y είναι όριο της βάσης φίλτρου $f(B)=\{f(\mathrm{E}):\mathrm{E}\in B\}$ του Υ (πρβλ. την άσκηση 10 της παραγράφου 1.1.).

Γράφουμε τότε , $\lim\limits_{B} f = y$.

Έτσι έχουμε,

$\lim\limits_{B} f = y \Leftrightarrow$ για κάθε περιοχή U του y στον Υ υπάρχει $\mathrm{E}\in B: f(\mathrm{E})\subseteq U$.

<u>Παραδείγματα</u>. (α) Μια ακολουθία σημείων $(x_n)_{n\in N}$ του τοπολογικού χώρου X είναι μία απεικόνιση $n\in N\to x_n\in \mathrm{X}$. Έστω B ένα φίλτρο στο N τότε (σύμφωνα με τον παραπάνω ορισμό) έχουμε ότι,

$\lim\limits_{B} x_n = x \Leftrightarrow$ για κάθε περιοχή U του x το σύνολο $\{n\in N : x_n\in U\}\in B$.

Έπεται ιδιαίτερα ότι, αν B είναι το φίλτρο του Frechet στο N

($B=\{\mathrm{E}\subseteq N : N\setminus \mathrm{E}$ πεπερασμένο$\}$) τότε ,

$\lim\limits_{B} x_n = x \Leftrightarrow$ για κάθε περιοχή U του x υπάρχει $n_0\in N : n\geq n_0 \Rightarrow x_n\in U$.

Αυτό σημαίνει ότι η οικεία από την κλασική Ανάλυση έννοια της σύγκλισης ακολουθίας ταυτίζεται με την σύγκλιση ακολουθίας ως προς το φίλτρο του Frechet.

(β)Ο ορισμός του ολοκληρώματος Riemann για μια φραγμένη συνάρτηση $f:[a,b]\to R$ μπορεί να διατυπωθεί με την βοήθεια της παρατήρησης (1) (πρβλ. και το παράδειγμα 5.2 (3)(α)) με τον ακόλουθο τρόπο: Έστω $P=\{t_0=a<t_1<\ldots<t_n=b\}$ μία διαμέριση του $[a,b]$. Κάθε άθροισμα της μορφής $\sum\limits_{k=1}^{n} f(x_k)(t_k-t_{k-1})$, όπου $x_k\in[t_{k-1},t_k]$,

$k=1,2,\ldots,n$, είναι τυχούσα επιλογή ενδιάμεσων σημείων, ονομάζεται ένα άθροισμα Riemann και συμβολίζεται με $S(f,P,(x_k))$.

Έστω $R_P=\{S(f,P,(x_k)):(x_k)$ επιλογή ενδιαμέσων σημείων για την $P\}$.

Θέτουμε $A_P = \bigcup\{R_Q : \|Q\| < \|P\|\}$. Τότε η οικογένεια

$\mathcal{U} = \{A_P : P$ διαμέριση του $[a,b]\}$ είναι μια βάση φίλτρου στο R και η f (λέγεται ότι) είναι ολοκληρώσιμη κατά Riemann αν και μόνο αν υπάρχει $I \in R$ ώστε $\mathcal{U} \to I$.

Στην περίπτωση αυτή ορίζουμε $\int_{\alpha}^{b} f(x)dx = I$.

Μπορούμε επίσης να χρησιμοποιήσουμε την κατεύθυνση του παραδείγματος 5.2 (3) (β) : Έτσι ορίζουμε $B_P = \bigcup\{R_Q : P \subseteq Q\}$, τότε η $B = \{B_P : P$ διαμέριση του $[a,b]\}$ είναι βάση φίλτρου στο R και (αποδεικνύεται ότι) η f είναι Riemann ολοκληρώσιμη αν και μόνο αν υπάρχει $I \in R$ ώστε $B \to I$.

(Συγκρίνετε τους ορισμούς του ολοκληρώματος Riemann που δίνονται στον Απειροστικό Λογισμό και βεβαιωθείτε ότι είναι ισοδύναμοι με τους παραπάνω ορισμούς.)

Ασκήσεις

1)Έστω $X \neq \varnothing$. Αποδείξτε ότι:

(α)Το σύνολο $P(X)$ όλων των υποσυνόλων του X γίνεται κατευθυνόμενο με την σχέση του περιέχεσθαι, δηλαδή $A \leq B \Leftrightarrow A \subseteq B$.

(β) Ομοίως το σύνολο $F = F(X)$ των πεπερασμένων υποσυνόλων του X είναι κατευθυνόμενο με την ίδια σχέση.

2)Έστω $(x_a)_{a\in A}$ ένα δίκτυο στον τ.χ. X. Αποδείξτε ότι ένα σημείο x του X είναι οριακό σημείο του $(x_a) \Leftrightarrow x \in \bigcap_{\alpha\in A} \overline{T_\alpha}$, όπου $T_\alpha = \{x_b : b \in A : a \leq b\}$.

3)Έστω $\left(x_a\right)_{a\in \mathrm{A}}$ ένα δίκτυο στον τ.χ. X. Αποδείξτε ότι $x_a \to x \Leftrightarrow$ για κάθε ομοτελικό $\mathrm{B}\subseteq \mathrm{A}$ υπάρχει ομοτελικό $\Gamma \subseteq \mathrm{B}$: το δίκτυο $\left(x_\gamma\right)_{\gamma\in\Gamma}$ συγκλίνει στο x.

4)Έστω $\mathrm{X}=\prod\limits_{i\in \mathrm{I}}\mathrm{X}_i$ ένα καρτεσιανό γινόμενο τ.χ. . Αποδείξτε ότι

(α) Ένα δίκτυο $\left(x_a\right)_{a\in \mathrm{A}}$ συγκλίνει στο $x\in \mathrm{X} \Leftrightarrow$ το δίκτυο $\left(\pi_i\left(x_a\right)\right)_{a\in \mathrm{A}}$ συγκλίνει στο $\pi_i\left(x\right)$ για κάθε $i\in \mathrm{I}$.

(β) Θεωρούμε τον τ.χ. R^Γ με την τοπολογία γινόμενο τ .

Αποδείξτε ότι ένα δίκτυο συναρτήσεων, $f_\alpha : \Gamma \to R, a\in \mathrm{A}$ συγκλίνει στην συνάρτηση $f:\Gamma\to R$ Ως προς την τ $\Leftrightarrow$ $f_a\left(\gamma\right)\to f\left(\gamma\right)$ για κάθε $\gamma\in\Gamma$. (Το αποτέλεσμα αυτό δικαιολογεί και την ορολογία <u>τοπολογία της σύγκλισης κατά σημείο</u> για την τ .)

5)Έστω $g:\mathrm{A}\subseteq R\to R$ συνάρτηση, $\alpha\in \mathrm{A}'$ (= το σύνολο των σημείων συσσώρευσης του A) και $b\in R$. Θέτουμε $F=\left\{\mathrm{A}\bigcap\left(U\setminus\{a\}\right):U \text{ περιοχή του α στο } R\right\}$. Αποδείξτε ότι:

(α) Το F είναι ένα φίλτρο στο A.

(β) $\lim\limits_{x\to a} g\left(x\right)=b \Leftrightarrow \lim\limits_{F} g=b$.

6)Έστω $\mathrm{X}\neq\varnothing$ σύνολο και $f:\mathrm{X}\to\left[0,+\infty\right)$ συνάρτηση. Ορίζουμε το σύμβολο $\sum\limits_{x\in \mathrm{X}} f\left(x\right)$ ως εξής,

$$\sum_{x\in \mathrm{X}} f\left(x\right)=\sup\left\{\sum_{x\in F} f\left(x\right): F\subseteq \mathrm{X} \text{ πεπερασμένο}\right\}$$

Αν $f:\mathrm{X}\to\left[0,+\infty\right)$ είναι δεδομένη συνάρτηση και $\mathrm{A}=\left\{x\in \mathrm{X}: f\left(x\right)>0\right\}$, αποδείξτε ότι:

(α) Αν το A είναι υπεραριθμήσιμο τότε $\sum_{x\in \mathrm{X}} f(x)=+\infty$

(β) Αν το A είναι άπειρο αριθμήσιμο τότε $\sum_{x\in \mathrm{X}} f(x)=\sum_{n=1}^{\infty} f(g(n))$, όπου $g:N\to R$ είναι οποιαδήποτε $1-1$ και επί συνάρτηση.

[Υπόδειξη: $\mathrm{A}=\bigcup_{n=1}^{\infty}\mathrm{A}_n$, όπου $\mathrm{A}_n=\left\{x: f(x)>\frac{1}{n}\right\}$. Αν το A είναι υπεραριθμήσιμο τότε κάποιο A_{n_0} είναι υπεραριθμήσιμο και $\sum_{x\in F} f(x)>\frac{|F|}{n_0}$, για κάθε πεπερασμένο $F\subseteq \mathrm{A}_{n_0}$, και άρα $\sum_{x\in \mathrm{X}} f(x)=+\infty$.

Αν το A είναι άπειρο αριθμήσιμο, $g:N\to \mathrm{A}$ είναι $1-1$ και επί και $\mathrm{B}_N=g(\{1,2,...,N\})$, τότε κάθε πεπερασμένο $F\subseteq \mathrm{A}$ περιέχεται σε κάποιο B_N. Έπεται ότι $\sum_{x\in F} f(x)\le \sum_{n=1}^{N} f(g(n))\le \sum_{x\in \mathrm{X}} f(x)$. Αν θεωρήσουμε το supremum πρώτα ως προς N και κατόπιν ως προς F, έχουμε το συμπέρασμα.]

7)Έστω $\mathrm{X}\neq\varnothing$ σύνολο και $f:\mathrm{X}\to R$ συνάρτηση. Για κάθε πεπερασμένο υποσύνολο F του X, θέτουμε $Z_F=\sum_{x\in F} f(x)$ και θεωρούμε το σύνολο Γ των πεπερασμένων υποσυνόλων του X ως κατευθυνόμενο με την σχέση του περιέχεσθαι (πρβλ. την άσκηση 1). Αποδείξτε ότι το δίκτυο $(\mathrm{Z}_F)_{F\in\Gamma}$ συγκλίνει σε σημείο του R αν και μόνο αν το σύνολο $\{x\in \mathrm{X}; f(x)\neq 0\}$ είναι ένα αριθμήσιμο σύνολο έστω $\{x_n, n\ge 1\}$ και $\sum_{n=1}^{\infty}|f(x_n)|<+\infty$. Τότε ισχύει ότι $Z_F\to\sum_{n=1}^{\infty} f(x_n)$.

8) Αν X είναι τ.χ. ένα σημείο $x\in \mathrm{X}$ λέγεται οριακό σημείο μιας βάσης φίλτρου B του X αν $x\in\bigcap\left\{\overline{\mathrm{E}}:\mathrm{E}\in B\right\}$.

Αποδείξτε ότι:

(α) x είναι οριακό σημείο της βάσης φίλτρου $B \Leftrightarrow$ για κάθε περιοχή U του x για κάθε $\mathrm{E} \in B \Rightarrow U \bigcap \mathrm{E} \neq \varnothing$.

(β) x είναι οριακό σημείο του φίλτρου $F \Leftrightarrow$ υπάρχει φίλτρο F' με $F \subseteq F'$ ώστε $F' \to x$.

(γ) Ένα υπερφίλτρο $\mathcal{U}$ του X συγκλίνει στο $x \in \mathrm{X} \Leftrightarrow$ το x είναι οριακό σημείο του $\mathcal{U}$.

(δ) Ένας τ.χ. X είναι συμπαγής $\Leftrightarrow$ κάθε υπερφίλτρο του X συγκλίνει σε σημείο του $\mathrm{X} \Leftrightarrow$ κάθε φίλτρο του X έχει ένα οριακό σημείο.

9) Αποδείξτε με ένα παράδειγμα ότι ένα υποδίκτυο $y_\beta = x_{\varphi(\beta)}, \beta \in \mathrm{B}$, μιας ακολουθίας (x_n) δεν είναι κατ' ανάγκη υπακολουθία της (x_n), ακόμα και αν το B είναι αριθμήσιμο και η φ $1-1$ και επί του N . [<u>Υπόδειξη</u>. Έστω B το σύνολο των πεπερασμένων υποσυνόλων του $N \bigcup \{0\}$ με την σχέση του περιέχεσθαι. Θεωρούμε την απεικόνιση, $\varphi : \mathrm{B} \to N : \varphi(F) = \sum_{k \in F} 2^k$.]

10)Βρείτε ένα παράδειγμα ενός μερικά διατεταγμένου συνόλου το οποίο δεν είναι κατευθυνόμενο. [<u>Υπόδειξη.</u> Έστω $(\mathrm{T}, \leq)$ ένα μερικά διατεταγμένο σύνολο με μια διάταξη δένδρου. Θεωρήστε δύο μη συγκρίσιμα στοιχεία x και y του T.]